

JOGI KISOKOS

HAZÁNKHOZ, MAGYARORSZÁGHOZ

Alkotmányjogi és európai uniós alapismeretek

IGAZSÁGÜGYI MINISZTERIUM

I. A magyar állam működése

A demokratikus jogállam működésének alapvető kérdése, hogy a politikai hatalom gyakorlása kinek a nevében és milyen intézmények által valósul meg, valamint annak ellenőrzése milyen módon történik. Fontos kiemelni, hogy az állam hatalomgyakorlása soha nem lehet öncélú, az minden esetben a köz érdekét kell hogy szolgálja.

Az Alaptörvény

A jogforrási hierarchia csúcsán álló Alaptörvény amellett, hogy meghatározza a legfontosabb társadalmi célokat és kijelöli Magyarország szerepét az európai népekkel való együttműködés rendszerében, alapvető jogokat és kötelezettségeket állapít meg, meghatározza a magyar állam működésének kereteit, valamint rendelkezik a hatalmi ágak megosztásáról. A 2012. január 1-jén hatályba lépett Alaptörvény mint jogrendünk alapja, egy élő keret, amely kifejezi a nemzet akaratát, azt a formát, amelyben népünk élni szeretne. Elismerve a kereszténység nemzetmegtartó erejét, valamint tiszteletben tartva Szent István királyunk ezeréves örökségét és történeti alkotmányunk vívmányait, továbbá megvallva azt, hogy az emberi lét alapja az emberi méltóság, az Alaptörvény szövetség a múlt, a jelen és a jövő magyarjai között - szól az Alaptörvénybe foglalt Nemzeti Hitvallás.

Az Alaptörvény nyitásaként a Nemzeti Hitvallás történeti és szimbolikus jelleggel is bír, ugyanis azon túl, hogy kifejezi a nemzeti hagyományaink, kulturális örökségünk, és történeti alkotmányunk vívmányai melletti elköteleződésünket, egyúttal meghatározza a magyarság helyét és szerepét Európában. A Hitvallás mind e mellet értékteremtő szereppel is rendelkezik, hiszen kimondja, hogy együttélésünk legfontosabb keretei a család és a nemzet, összetartozásunk alapvető értékei pedig a hűség, a hit és a szeretet. Az Alaptörvény a határon kívül élő magyarságot a magyar nemzet részének tekinti, amikor rögzíti, hogy Magyarország felelősséget visel a határon túli magyarság sorsáért.

Az államszervezet működésére irányadóan, - a népszuverenitás, más szóval a népfeltség elvét kifejezve - az Alaptörvény rögzíti, hogy Magyarország független, demokratikus jogállam, ahol az állam működése a hatalom megosztásának elvén alapszik, a közhatalom forrása pedig a nép. Mindez azt jelenti, hogy a törvényhozói, a végrehajtói, illetve az igazságszolgáltatási hatalom egymástól személyileg és szervezetileg is elkülönül.

A hatalmi ágak pedig egymást korlátozva és ellenőrizve biztosítják a demokratikus jogállam működését, a fékek és ellensúlyok rendszerét. A demokrácia egyik alapvető tétele a népszuverenitás, amelyen keresztül a társadalom azonos jogokkal és kötelezettségekkel bíró tagjai felhatalmazzák a közösség egyes tagjait az állam irányítására.

Tudtad?

Magyarország az Alaptörvény elfogadásával szimbolikusan is lezárta a múltat, hiszen az egykori kommunista érdekszféra országai közül hazánk utolsóként cserélte le a szovjet időkből származó alkotmányát. Az 1949-es dátummal ellátott alkotmányt olyan Alaptörvény váltotta fel, amelyet Magyarország maga írt, a nemzeti és az európai értékek iránt elkötelezve.

Alapvető jogok és kötelezettségek

Az emberi jogok az embereket emberi mivoltukból fakadóan, egyenlően megillető jogosultságok, amelyek tartalmát nem az állam hozta létre, hanem a társadalmi változások során szervesen fejlődtek ki, azonban az állam köteles azokat elismerni és tiszteletben tartani. Ennek megfelelően az emberi jogokat számos nemzetközi dokumentum és a nemzeti alkotmányok rögzítik, amelyek a jogi elismerés révén a jogrendszer részévé válnak, és alapvető jogoknak vagy alapjogoknak nevezzük őket.

Az Alaptörvény a "Szabadság és felelősség" című fejezetében szabályozza a különböző alapjogokat, melyekkel kapcsolatban kijelenti, hogy az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani, azok védelme pedig az állam elsődrendű kötelezettsége. A demokrácia működésének egyik sarokköve ugyanis a minden embert egyenlően, emberi mivoltánál fogva megillető jogosultságok gyakorlásának biztosítása, melyeket az állam köteles elismerni, tiszteletben tartani és védelemben részesíteni. Az alapjogi fejezet, - melyhez inspirációs forrásként szolgáltak a vonatkozó nemzetközi dokumentumok, különösen az Európai Unió Alapjogi Chartája - magában foglalja az alapvető jogok teljes körét, ezzel biztosítva e jogok alkotmányos védelmét. Az Alaptörvény szemléletváltást hozott az egyén közösségbeli szerepe és felelőssége vonatkozásában, érvényre juttatva az individualista nézőpont mellett a közösséggel szembe fordított szempontokat is. Ez a megközelítés tetten érhető, amikor úgy fogalmaz, hogy Magyarország elismeri az ember alapvető egyéni és közösségi jogait, illetve, hogy az egyéni szabadság csak másokkal együttműködve bontakozhat ki.

Az alapjogokat általában generációk szerint csoportosítjuk, melynek értelmében a kialakulásuk időrendi sorrendjére tekintettel a jogok három generációját különíthetjük el. Az első generációs jogok a polgári és politikai jogok, melyek létrejöttét a polgári forradalmak eredményezték és a klasszikus szabadságjogokat ölelik fel (pl. a szólásszabadság, a diszkrimináció tilalma, a szabadsághoz és személyi biztonsághoz való jog stb.). E jogok célja az állami hatalomgyakorlás korlátozása, így az állam részéről be nem avatkozást, passzivitást várnak el. A második generációhoz tartozó jogok a gazdasági, szociális és kulturális jogok, melyek a 20. század elején jelentek meg (pl. a tulajdonhoz való jog, a munkához való jog, az oktatáshoz való jog, a művelődéshez való jog stb.). Ezek a jogok az állam részéről - teherbírásától függően - aktív beavatkozást várnak el azok érvényre juttatása érdekében. A 20. század közepétől megjelenő harmadik generációs jogok a globális problémákra és a technikai kihívásokra válaszolnak (pl. az egészséges környezethez való jog, a jövő nemzedékek jogai, az információs önrendelkezéshez való jog stb.), illetve ide sorolhatók az egyes

csoportjogok is (pl. idősek jogai, betegjogok stb.). A harmadik generációs alapjogok az állam részéről szintén tevőleges magatartást várnak el.

Az Alaptörvény az alapjogok mellett alapvető kötelezettségeket is rögzít, melyek lényege, hogy elősegítik az alapvető jogok és alkotmányos értékek védelmét, valamint az államcélok megvalósítását és az állam megfelelő működését (pl. a közteherviselési kötelezettség, a szülők gondoskodási és tanítási kötelezettsége, a honvédelmi kötelezettség stb.)

Az alapjogok korlátozhatósága tekintetében megkülönböztethetünk korlátozhatatlan jogokat, abszolút tilalmakat (pl. az élethez és az emberi méltósághoz való jog, a kínzás, embertelen vagy megalázó bánásmód tilalma stb.), másrészt pedig korlátozható alapjogokat, melyek esetében az Alaptörvény meghatározza a korlátozás módszerét. Eszerint az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható (ún. szükségességi-arányossági teszt). Azonban vannak olyan alapjogok is, amelyekre speciális korlátozási szempontok irányadók (pl. a tulajdonhoz való jog és a diszkrimináció tilalma esetében).

Az alapjogok védelme elsődlegesen az állam feladata, melyben minden állami szervnek közre kell működnie, azonban vannak kifejezetten ezt a célt szolgáló intézmények is. Ezek közé sorolhatjuk az Alkotmánybíróságot, a bíróságokat, az alapvető jogok biztosát, valamint a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóságot.

Jogforrási hierarchia

Az Alaptörvény kiemelt jelentősége kapcsán fontos kitérni a hazai jogrendszer rövid ismertetésére is. Ehhez a jogforrási hierarchiát hívjuk segítségül, ami megmutatja, hogy az egyes jogforrás típusok milyen alá- és fölérendeltségi viszonyban állnak egymással. A jogforrási hierarchia lényegi vonása, hogy az alacsonyabb szinten álló jogforrás nem lehet ellentétes a magasabb szinten elhelyezkedő jogforrással. A hierarchia csúcsán az Alaptörvény áll, hiszen az Alaptörvény Magyarország jogrendszerének alapja. Az Alaptörvényt követik a különböző jogszabályok, az alábbiak szerint:

Állam- és kormányforma

Magyarország államformája köztársaság, amelyben a hatalom a néptől ered. Hazánkban az államfői hatalmat a köztársasági elnök gyakorolja, aki ellátja az állam legmagasabb szintű képviseletét. Amíg tehát az államforma kérdése az államfői hatalom eredetére utal, addig a kormányforma arra ad választ, hogy a legfőbb államhatalmat gyakorló szervezetnek - nevezetesen a parlamentnek, a kormánynak és az államfőnek - milyen az egymáshoz való viszonya. Ennél fogva mondhatjuk azt, hogy hazánk parlamentáris köztársaság, ahol az államszervezet leghangsúlyosabb eleme a törvényhozó hatalom, ám lényeges kiemelni, hogy a fékek és ellensúlyok rendszerére tekintettel a parlament sem rendelkezik mindenre kiterjedő hatalommal. Mint ahogyan az a későbbiekben bemutatásra kerül, az Országgyűlés nem csupán törvényhozási, hanem a végrehajtó hatalom feletti ellenőrzési funkciót is gyakorol.

Választójog és választási rendszer

Az alkotmányos demokráciákban, így Magyarországon is, a hatalom gyakorlása általános és egyenlő választójogon, törvényben meghatározott időközönként ismétlődő, közvetlen és titkos szavazással megvalósuló választásokon alapul. A választások eredménye határozza meg, hogy mely politikai erő, milyen arányban képes beleszólni a döntéshozatalba, illetve országgyűlési választások esetén jelentős hatást gyakorol a kormányzat struktúrájára is.

Tudtad?

Magyarországon menekültként, bevándoroltként vagy letelepedettként elismert minden nagykorú személynek joga van ahhoz, hogy a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választásán választó legyen.

A népszavazás intézménye: A választások által a választó tehát közvetlen, képviselők útján gyakorolja a hatalmat, ugyanakkor a magyar alkotmányos rendszer ismeri a népszuverenitás érvényesülésének közvetlen formáját is. Ilyen a népszavazás, ahol a választópolgárok, - akár országos vagy helyi szinten - egy konkrét kérdésről döntenek, aminek eredménye a jogalkotóra nézve meghatározott ideig kötelező. A közvetlen hatalomgyakorlásnak azonban vannak korlátai, ugyanis ahhoz, hogy egy népszavazás ügödöntő legyen, érvényesnek és eredményesnek kell lennie.

Minden nagykorú magyar állampolgárnak joga van ahhoz, hogy az országgyűlési képviselők, a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek, valamint az európai parlamenti képviselők választásán választó és választható legyen. Emellett az Európai Unió más tagállamának magyarországi lakóhellyel rendelkező minden nagykorú állampolgárának is joga van ahhoz, hogy a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek, valamint az európai parlamenti képviselők választásán választó és választható legyen.

Magyarországon vegyes választási rendszer érvényesül, melynek a szavazások eredményére van döntő hatása. Ennek két elemét különböztetjük meg: a 199 országgyűlési képviselő választásánál minden választásra jogosult két szavazólapon adhatja le voksát. (1) A 106 egyéni képviselő választása a többségi elven alapul, amely azt jelenti, hogy a legtöbb szavazatot kapott jelölt szerez mandátumot, (2) míg az országos pártlistákra vagy nemzetiségi listákra leadott voksoknál, a szavazatok arányában oszlik meg a 93 listás mandátum. Az önkormányzati választásokon a Budapesten élők főpolgármestert, vidéken és a fővárosi kerületekben polgármestert és helyi képviselőket, illetve a nem megyei jogú városokban vármegyei képviselőket is választanak. Az első három esetben a vegyes választási rendszer többségi elve dominál, ugyanis az a polgármester és képviselőjelölt nyer, aki a legtöbb szavazatot kapja.

Ugyanakkor a vármegyei képviselők a pártok által állított listára leadott szavazatok arányában nyernek mandátumot. A 10.000-nél több lakosú településen pedig meghatározott szabályok szerint kompenzációs lista állítására is van lehetőség, ahol azokat a töredékszavazatokat kell számításba venni, melyeket az egyéni választókerületekben mandátumot nem szerzett jelöltekre adtak le, így a település méretétől függően bizonyos számú képviselői hely így is elnyerhető.

Az európai parlamenti választások tisztán arányos elven működnek. A testület 705 képviselőjét 5 éves időtartamra választják, ahol minden tagállam a szerződésben meghatározott számú képviselőre voksolhat odahaza. Magyarországon 21 képviselőt választunk, akik a pártlistákra leadott szavazatok arányában jutnak mandátumhoz.

Országgyűlési választást az előző Országgyűlés megválasztását követő negyedik év áprilisában vagy májusában, míg önkormányzati választást az előző önkormányzati választást követő ötödik év áprilisától júliusáig, az európai parlamenti képviselők választásával egyidejűleg kell tartani.

Tudtad?

Az Európai Parlamentben a nagyobb népességgel rendelkező országok több képviselővel rendelkeznek, mint a kisebbek, ám ez utóbbiaknak több képviselőjük van, mint a szigorúan vett arányosság szerint lehetne. A rendszer alapja az ún. „csökkenő arányosság” elve.

		országgyűlési választás	önkormányzati választás	európai parlamenti választás
választójog korlátja		csak magyar állampolgár választó és választható	Európai Unió más tagállamának magyarországi lakóhellyel rendelkező állampolgára is választó és választható	
leadható szavazatok	Főváros	egyéni képviselőjelöltek, országos pártlisták vagy nemzetiségi listák	főpolgármester, kerületi polgármester, helyi önkormányzati (kerületi) képviselők	pártlisták
	Megyei jogú városok		polgármester, helyi önkormányzati képviselők	
	Nem megyei jogú városok, községek		polgármester, helyi önkormányzati képviselők, vármegyei lista	
választások gyakorisága		4 évente	5 évente	5 évente

II. A köztársasági elnök

Magyarország államfője a köztársasági elnök, aki kifejezi a nemzet egységét, és örködik az államszervezet demokratikus működése felett, valamint ő a Magyar Honvédség főparancsnoka is. A köztársasági elnököt hazánkban az Országgyűlés öt évre választja és egy alkalommal újraválasztható.

Az államfő, valamint az állam- és kormányformák közötti kapcsolat: Az államfői hatalom jellege meghatározza tehát egy ország államformáját, így alapvetően két típust különböztetünk meg: köztársaságot, ahol a köztársasági elnök, illetve monarchiát, ahol pedig a monarcha gyakorolja az államfői jogokat. A két típus közötti fő különbség, hogy a köztársasági elnök választás útján nyeri el tisztségét, ami meghatározott időre szól, míg a monarcha öröklés útján válik államfővé, és általában haláláig az is marad. Az államfői hatalom típusa kapcsolódik a kormányformához is aszerint, hogy részt vesz-e a végrehajtó hatalom gyakorlásában. A prezidenciális kormányformában az államfő maga testesíti meg a végrehajtó hatalmat (pl. Amerikai Egyesült Államok), és a félprezidenciális - „kétfejű sas” - kormányformában is az egyik meghatározó része a kormányzatnak (pl. Franciaország). A parlamentáris rendszerekben az államfő nem része a végrehajtó hatalomnak, önálló tényező a hatalommegosztás rendszerében (pl. Magyarország).

A köztársasági elnök hatásköreinek egy része ellenjegyzés mellett gyakorolható, ami azt jelenti, hogy az ilyen döntés csak abban az esetben érvényes, ha azt a kormány illetékes tagja ellenjegyzzi. Az ellenjegyzéssel a miniszter átvesszi a politikai felelősséget az ilyen felelősséggel nem rendelkező államfőtől.

Néhány példa a köztársasági elnök hatásköreire:

Ellenjegyzéshez kötött hatáskörök	Ellenjegyzéshez nem kötött hatáskörök
<ul style="list-style-type: none"> - az Országgyűlés felhatalmazása alapján elismeri a nemzetközi szerződés kötelező hatályát; - megbízza és fogadja a nagyköveteket és a követeket; - kinevezi a minisztereket, a Magyar Nemzeti Bank elnökét, alelnökeit, az önálló szabályozó szerv vezetőjét és az egyetemi tanárokat; - gyakorolja az egyéni kegyelmezés jogát; - dönt az állampolgárság megszerzésével és megszűnésével kapcsolatos ügyekben, stb. 	<ul style="list-style-type: none"> - képviseli Magyarországot; - törvényt kezdeményezhet; - kitűzi az országgyűlési képviselők, a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek általános választását, valamint az európai parlamenti választás és az országos népszavazás időpontját; - összehívja az Országgyűlés alakuló ülését; - javaslatot tesz a miniszterelnök, a Kúria elnöke, az Országos Bírósági Hivatal elnöke, a legfőbb ügyész és az alapvető jogok biztosa személyére, stb.

Tudtad?

Először tölti be nő a választott államfői tisztséget Magyarországon, Novák Katalin köztársasági elnök személyében. Az Európai Unió 27 tagállama közül hazánkon kívül jelenleg 3 további tagállamban elnököl választott női államfő: Görögországban, Szlovéniában és Szlovákiában. A Dán Királyságban pedig jelenleg a királynő tölti be az örökletes államfői címet.

III. Az Országgyűlés

Mindenki számára ismerős kép lehet az Országgyűlés plenáris vagy más szóval teljes ülése, amikor az országgyűlési képviselők egy-egy felszólalás alkalmával ún. patkó alakban elrendezett sorokban folytatnak hol mérsékelt, hol pedig harciasabb hangvételű vitát egymással vagy a kormány képviselőivel. A következőkben hazánk legfőbb népképviselői szerve, az Országgyűlés működése kerül bemutatásra, amely a hatalmi ágak klasszikus felosztását tekintve a törvényhozási hatalmat gyakorolja.

Az Országgyűlés legfontosabb feladatai között tartjuk számon az Alaptörvény megalkotását és annak módosítását, a törvényalkotást, a központi költségvetés elfogadását, a különböző állami vezetők és közjogi méltóságok (pl.: a köztársasági elnök, a miniszterelnök, a Kúria elnöke, a legfőbb ügyész, az alapvető jogok biztosa, az Alkotmánybíróság elnöke és tagjai) megválasztását, a nemzetközi szerződések kötelező hatályának elismerésére való felhatalmazást, a háborús helyzet kinyilvánítását, valamint a közkegyelem gyakorlását.

Az országgyűlési ciklus 4 évre szól, ami az Országgyűlés alakuló ülésével kezdődik, és a következő Országgyűlés megalakulásáig tart. A választásokon mandátumot szerzett országgyűlési képviselők jogai és kötelezettségei egyenlők, tevékenységüket a köz érdekében végzik. Megbízatásuk alatt mentelmi jog, valamint a függetlenségüket biztosító javadalmazás illeti meg őket. Az országgyűlési képviselők tevékenységük összehangolására országgyűlési képviselőcsoportot (frakciót) alakíthatnak. Az Országgyűlés szervezeti felépítése tekintetében fontos kiemelni, hogy tagjai sorából elnököt, alelnököket és jegyzőket választ, valamint országgyűlési képviselőkből álló állandó bizottságokat alakít.

Az Országgyűlés törvényalkotási funkciója

A törvényalkotás az Országgyűlés legrégebbi időkre visszatekintő, elsődleges funkciója. Fontos megjegyezni azonban, hogy az Országgyűlés alkotmányos feladatai között az első helyen szerepel az Alaptörvény elfogadása vagy módosítása. Az Alaptörvény kiemelt jelentősége okán, annak elfogadásához vagy módosításához az összes országgyűlési képviselő kétharmadának szavazata szükséges. Az Alaptörvény

felsorol olyan kiemelt tárgyköröket, amiket kizárólag sarkalatos törvénnyel lehet szabályozni. A sarkalatos törvények jellegzetessége, hogy azok elfogadásához a jelen lévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges. A legtöbb törvényt azonban az Országgyűlés egyszerű többséggel, vagyis a jelen lévő képviselők többségének szavazatával fogadja el.

Törvényt a köztársasági elnök, a Kormány, országgyűlési bizottság és országgyűlési képviselő kezdeményezhet. A törvényjavaslatához pedig módosító javaslatot nyújthat be a képviselő, a tárgyaló bizottság és a törvényalkotási bizottság. A tárgysorozatba vett törvényjavaslatok parlamenti tárgyalási menete a következő:

1. Általános vita	<p>- Helyszín: plenáris ülés</p> <p>- Cél: a törvényjavaslat vagy egyes részei szükségességének és szabályozási elveinek megvitatása</p>
2. Részletes vita	<p>- Helyszín: állandó bizottságok ülése</p> <p>- Cél: döntés a benyújtott módosító javaslatokról, lehetőség saját módosítás megfogalmazására (→ részletes vitát lezáró bizottsági módosító javaslat)</p>
3. A Törvényalkotási Bizottság eljárása	<p>- Helyszín: a Törvényalkotási Bizottság ülése</p> <p>- Cél: a részletes vitát lezáró bizottsági módosító javaslatokról szóló állásfoglalás, majd a támogatott módosító javaslatok és a saját módosítások egy indítványba foglalása (→ összegző módosító javaslat)</p>
4. Második olvasatos vita	<p>- Helyszín: plenáris ülés</p> <p>- Cél: a bizottsági jelentések és az összegző módosító javaslat megvitatása</p>
5. Szavazás az összegző módosító javaslatról, zárószavazás	<p>- Helyszín: plenáris ülés</p> <p>- Cél: szavazások a törvényjavaslatról</p>

Az Alaptörvény rendelkezései szerint az Országgyűlés által elfogadott törvényt a házelnök 5 napon belül aláírja, majd kihirdetés céljából megküldi azt a köztársasági elnöknek. Az államfőnek ekkor három lehetősége nyílik: a) a törvényt 5 napon belül aláírja és elrendeli annak a Magyar Közlönyben való kihirdetését; b) él politikai vétőjogával, miszerint egy alkalommal, megfontolásra visszaküldheti az Országgyűlés részére az elfogadott törvényt, amennyiben annak egészével vagy valamely részével nem ért egyet; c) alkotmányossági vétót emel, amennyiben úgy ítéli meg, hogy az elfogadott törvény valamely rendelkezése ellentétes az Alaptörvénnyel, melyről az Alkotmánybíróság dönt.

A törvényjavaslatok tárgyalásának időbelisége: Láthatjuk tehát, hogy a törvényjavaslatok benyújtásától azok kihirdetéséig egy többhetes időszakot felölelő, számos szakaszból álló, összetett folyamat vezet. A törvényjavaslatok meghatározó többsége ebben az általános tárgyalási rendben kerül elfogadásra, azonban kivételesen, - amikor egy fontos kérdésben gyors döntéshozatal válik szükségessé - lehetőség van a folyamat gyorsítására is. A gyorsítást szolgáló eljárások Európa-szerte a modern parlamentarizmus bevett eszközének számítanak, alkalmazásukat azonban a hazai szabályozás is szigorú feltételekhez köti.

Nyilvánosság

Az Országgyűlés a törvények megalkotásával az állampolgárok életviszonyait szabályozza, ezért fontos, hogy a törvényelőkészítés és a törvényalkotás folyamata mindenki számára megismerhető legyen. A jogszabály előkészítőjének, - amennyiben a Kormány az előterjesztő, úgy a felelős minisztériumnak - jogszabályi kötelessége, hogy az általa kidolgozott, de az Országgyűlésnek még be nem nyújtott törvénytervezeteket társadalmi egyeztetésre bocsássa. Ez általában a hivatalos honlapon való közzétételt jelenti:

A benyújtást követően pedig az Országgyűlés honlapján is közzé kell tenni a törvényjavaslatokat:

A nyilvánosság további biztosítója, hogy a plenáris ülések és a Törvényalkotási Bizottság üléseinek közvetítése révén bárki figyelemmel kísérheti a törvényalkotás folyamatát:

Az Országgyűlés plenáris ülései továbbá karzatjeggyel látogathatók is.

Az Országgyűlés ellenőrzési funkciója

Fontos kitérni az Országgyűlés törvényhozás melletti másik, a parlamentáris demokrácia működése szempontjából kiemelt jelentőséggel bíró ellenőrző funkciójára is. Az Országgyűlés feladata ugyanis a Kormány parlamenttel szembeni politikai felelősségének az érvényesítése. Az Országgyűlésnek egyrészt létezik előzetes ellenőrzési funkciója, melyet jellemzően egyes személyi döntések meghozatalát megelőzően gyakorol (pl.: miniszterjelöltek, alkotmánybíró-jelöltek bizottsági meghallgatása). A parlamenti bizottság az előzetes ellenőrzés során az érintett személy különböző szempontok szerinti alkalmasságát vizsgálja és támogató vagy elutasító álláspontot fogalmaz meg. Az előzetes mellett másrészt találkozunk utólagos ellenőrzési funkcióval is, melynek keretében a Parlament a Kormány vagy más megkérdezett

(pl.: legfőbb ügyész, Magyar Nemzeti Bank elnöke) által megtett vagy elmulasztott intézkedést ellenőrzi. Éves beszámolási kötelezettséggel tartozik az Országgyűlésnek a legfőbb ügyész, a Kúria elnöke, az Állami Számvevőszék elnöke, a Magyar Nemzeti Bank elnöke, az alapvető jogok biztosa, valamint az önálló szabályozó szervek vezetői. Az utólagos ellenőrzés eszközzrendszerében találunk olyanokat is, melyek a politikai felelősség megállapítására irányulnak. Az Alaptörvény értelmében az országgyűlési képviselő interpellációt és kérdést intézhet a Kormányhoz és a Kormány tagjához a feladatkörükbe tartozó bármely ügyben. Kérdést intézhet továbbá az alapvető jogok biztosához, az Állami Számvevőszék elnökéhez, a Magyar Nemzeti Bank elnökéhez, valamint a legfőbb ügyészhez a feladatkörükbe tartozó bármely ügyben.

Az Országgyűlés ellenőrzési funkcióját - egyes, a közvélemény érdeklődésére számot tartó kérdés kivizsgálására - speciális szerveken, vizsgálóbizottságokon vagy eseti bizottságokon keresztül is gyakorolhatja. Emellett léteznek ún. külső ellenőrzést végző szakosított szervek is, mint például az Országgyűlés pénzügyi és gazdasági ellenőrző szerveként működő Állami Számvevőszék, a központi költségvetés megalapozottságát vizsgáló Költségvetési Tanács vagy az alapjogvédelmi tevékenységet ellátó alapvető jogok biztosa (ombudsman).

Tudtad?

A Parlament ingyenes pedagógiai programokat kínál az érdeklődő középiskolás fiataloknak: a különböző programok közül a "Parlamentari különnóra" célja, hogy a diákok egy egész napot tölthessenek el az épületben, míg a "Demokráciajáték" arra hivatott, hogy a középiskolások a gyakorlatban ismerhessék meg a törvényhozás menetét.

IV. A végrehajtó hatalom

A végrehajtó hatalom feladata az állam működtetése, szűkebb értelemben pedig annak megszervezése, hogy az emberek szervezett körülmények között élhessenek. Bár a közigazgatás szó hallatán a legtöbb embernek valamilyen fővárosi csúcsintézmény hideg és titokzatos épülete ugrik be, a végrehajtó hatalom szervei helyi szinten, a születéstől a halálig végigkísérik minden ember életét. Ennek a hatalmi ágnak a feladata például annak megszervezése, hogy ha egy nő várandós, legyen szakképzett orvos, aki ellátja, és ha világra hozza gyermekét, születési anyakönyvi kivonatot és megfelelő iratokat állítsanak ki számára.

A végrehajtó hatalom általános szerve a kormány, amely végrehajtja az Országgyűlés, mint törvényhozó szerv által hozott döntéseket, valamint megvalósítja a programjában tett célkitűzéseit. A kormány feladat- és hatásköre kiterjed mindarra, amit az Alaptörvény vagy jogszabály kifejezetten nem utal más szerv feladat- és hatáskörébe. A kormány döntéseit kormányülésen hozza, melyet a miniszterekből álló kabinetek és a közigazgatási államtitkárok értekezlete készít elő. A Kormány tagjai a miniszterelnök és a miniszterek. Fontos kiemelni, hogy a miniszterelnöknek van kormánya és nem a kormánynak miniszterelnöke. A miniszterelnököt az Országgyűlés a köztársasági elnök javaslatára választja meg, az összes országgyűlési képviselő több mint felének szavazatával. Nincs írott szabály arra vonatkozóan, hogy az államfő kit javasoljon a tisztségre, azonban a választásokon parlamenti többséget szerző politikai erő miniszterelnök-jelöltjét szokás felkérni kormányalakításra. A Kormány a miniszterek kinevezésével alakul meg, akiket a miniszterelnök javaslatára nevez ki a köztársasági elnök. A miniszterelnök meghatározza a Kormány általános politikáját, a miniszterek pedig annak keretei között önállóan irányítják az államigazgatásnak a feladatkörükbe tartozó ágazatait és az alárendelt szerveket, valamint ellátják a Kormány vagy a miniszterelnök által meghatározott feladatokat. A minisztérium a miniszter munkaszerveként működő, a Kormány irányítása alatt álló különös hatáskörű központi kormányzati igazgatási szerv. A miniszter a Kormány általános politikájának keretei között vezeti a minisztériumot, valamint irányítja az államtitkár és a közigazgatási államtitkár tevékenységét. Az államtitkárokat a miniszterelnöknek a miniszter véleménye kikérését követően tett javaslatára a köztársasági elnök nevezi ki. A szakterületért felelős államtitkárok és a parlamenti államtitkár politikai felsővezetők, míg a minisztérium hivatali szervezetét vezető közigazgatási államtitkár kizárólag szakmai felsővezető, akit határozatlan időre neveznek ki. A Kormány az Országgyűlésnek felelős. A miniszterelnöknek és minisztereknek - ahogyan az az "Országgyűlés ellenőrzési funkciója" című alfejezetben kifejtésre került, - folyamatos beszámolási kötelezettségük van. Az Országgyűlés megfelelő többséggel bármikor élhet a bizalmatlansági indítvány intézményével, melynek eredményeként „megfoszthatja” hatalmától a miniszterelnököt, ami egyúttal a kormány megbízatásának végét is jelenti.

Tudtad?

Idén 175 éve, 1848. április 11-én szentesítette V. Ferdinánd az áprilisi törvényeket, valamint ugyanezen a napon lépett hivatalba a gróf Batthyány Lajos által vezetett első felelős magyar kormány, a Pozsonyban tartózkodó kormánytagok esküjének letételével. Mindezek eredményeként alapvetően változott meg az állam berendezkedésének jellege, és megszületett a modern magyar polgári állam.

V. A bíróság

Ha néhány száz évvel ezelőtt születtünk volna Európában, elképzelhető, hogy igazunkat egy uralkodó, vallási vezető vagy a földesúr előtt kellett volna keresnünk, de az sem kizárt, hogy párbajban kellett volna megvédeni becsületünket. Ezzel szemben egy modern jogállamban - mint amilyen Magyarország is -, a jogvitákat kizárólag a bíróságok dönthetik el, amelyek kötve vannak a jogszabályokhoz.

Hazánkban mindenkinek az Alaptörvényben biztosított joga, hogy az ellene emelt vádat vagy valamilyen perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság bírálja el. A bíróságokkal szemben támasztott alkotmányos követelmény az is, hogy tisztességes, nyilvános és észszerű határidőn belül befejeződő eljárásban bírálják el az ügyeket. Az igazságszolgáltatás bírói monopóliumának elvét szintén az Alaptörvény rögzíti, amely kimondja, hogy az igazságszolgáltatási tevékenység gyakorlása kizárólag a bíróságok feladata. Ennek keretében a bíróságok egyedi jogvitákban, - például polgári jogvitákban, büntető ügyekben stb. - döntenek, és döntésükkel egyéni jogsérelmet állapítanak meg vagy állítanak helyre. A perekben a bíróságok végleges jelleggel döntenek el a jogvitákat: a bíróság ítéletei mindenkire nézve kötelezők és végrehajthatók. A magyar bírósági szervezetrendszer négy szintű, ugyanis az igazságszolgáltatás feladatát a Kúria, az ítéltáblák, a törvényszékek, a járásbíróságok és kerületi bíróságok gyakorolják.

Járásbíróságok

A legtöbb ügy a járásbíróságok szintjén, első fokon indul, ahol általában egy hivatásos bíró, vagyis egyesbíró jár el. A Budapesten illetékes járásbíróságok elnevezése „kerületi bíróság”.

Törvényszékek

A fővárosban és a 19 vármegyében működő törvényszékek első, valamint másodfokú bíróságként járnak el. A törvényszékekre két esetben kerülhet egy ügy. Az egyik az, hogy az első fokon (a járásbíróságon vagy kerületi bíróságon) hozott döntéssel szemben valamelyik érdekelt fél fellebbezést nyújt be. Azonban nem minden ügy indul a járásbíróságok szintjén. Vannak olyan esetek, amikor az ügy jogszabály rendelkezése szerint a törvényszéken indul, ami ilyen esetben elsőfokú bíróságként funkcionál.

Ítéltáblák

Az 5 ítéltábla (a Fővárosi, a Debreceni, a Győri, a Pécsi és a Szegedi Ítéltábla) a törvényszékek és a Kúria közötti szinten helyezkedik el. Az ítéltábla elbírálja a járásbíróság és a törvényszék határozata ellen előterjesztett jogorvoslatot és eljár a hatáskörébe utalt más ügyekben is.

A Kúria

Az állam legfőbb bírósági szerve a Kúria. Az Alaptörvény értelmében a Kúria elnökét a bírák közül kilenc évre az Országgyűlés választja, az összes országgyűlési képviselő kétharmadának szavazatával. A legfelsőbb bírói fórum funkciója kettős, egyrészt konkrét ítélezést végez (az esetek egy részében első fokon, a többi ügyben pedig jogorvoslati fórumként), másrészt feladata az egységes bírói gyakorlat kialakítása. Ez utóbbi tevékenységét a Kúria ún. jogegységi határozatok meghozatalával látja el. Ezek a határozatok elvi jellegű iránymutatásokkal szolgálnak, és a bíróságokra nézve kötelező erővel bírnak.

A bíróságok központi igazgatása (az Országos Bírósági Hivatal, az Országos Bírói Tanács)

Az Alaptörvény értelmében a bíróságok központi igazgatását az Országos Bírósági Hivatal elnöke látja el. A Hivatal elnökét a bírák közül kilenc évre, a köztársasági elnök javaslatára az Országgyűlés választja az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával. A Hivatalon kívül az igazgatási rendszer elemét képezi a bírák által választott, kizárólag bírákból álló Országos Bírói Tanács is. A Tanács felügyeli a bíróságok központi igazgatását, valamint közreműködik a bíróságok igazgatásában.

Tudtad?

Hazánk az elmúlt években kiemelkedő sikereket ért el a magyar bíróságok működésére vonatkozóan. Ezt igazolja az EU 2023-as igazságügyi eredménytáblája, amelyből megállapítható, hogy Magyarországon az igazságszolgáltatás digitalizációjának szintje Európában élenjáró. Az igazságszolgáltatás időszertüskéje vonatkozásában a polgári és gazdasági peres ügyek valamennyi bírósági szinten történő befejezéséhez szükséges becsült idő tekintetében Magyarország az uniós összevetésben a 3., a közigazgatási ügyek elsőfokú elbírálása tekintetében pedig a 2. helyen áll.

VI. Az ügyészség

Az Alaptörvény értelmében a legfőbb ügyész és az ügyészség mint köztisztviselő, az igazságszolgáltatás közreműködőjeként az állam büntetőigényét érvényesíti. Az ügyészség üldözi a bűncselekményeket, fellép más jogsértő cselekményekkel és mulasztásokkal szemben, valamint elősegíti a jogellenes cselekmények megelőzését.

Az igazságszolgáltatás egyik szereplőjeként az ügyészség nyomon követi a büntetőügyek teljes folyamatát, vagyis jelen van a nyomozás kezdetétől a jogerős ítélet kihirdetéséig. Sőt, ezt követően a büntetés végrehajtásának jogszerűségét is figyelemmel kíséri. Feladata a nyomozás törvényességének felügyelete, és szükség esetén a vádemelés. Az ügyészség tehát - mint vádhatóság, - abban a kérdésben dönt, hogy bíróság elé kerüljön-e az adott büntetőügy vagy sem. Az ügyészség képviseli a bíróság előtt az államot, vagyis az államnak azt az igényét, hogy az elkövető büntetést kapjon.

A magyar állami áldozatsegítő rendszer: A magyar állami áldozatsegítő rendszer Európában is egyedülálló, hiszen az Áldozatsegítő Központok hálózata szorosan együttműködik a kormányhivatalokkal, a rendőrséggel, a civil és egyházi szervezetekkel. A holland mintára bevezetett, és a magyar sajátosságokhoz igazított informatikai rendszernek köszönhetően, ha valaki feljelentést tesz a rendőrségen, - és nem ellenzi - automatikusan továbbítják az adatait az áldozatsegítőknél, akik felveszik vele a kapcsolatot.

Tudtad?

Deák Ferenc, az első felelős magyar kormány igazságügyi minisztere 1848-ban országos köztisztviselőket nevezett ki. Feladatuk az állam büntető igényének érvényesítése volt, ahogy ma is ez az ügyészi munka egyik legfontosabb eleme.

Az ügyészség nemcsak a büntetőeljárásokban játszik nélkülözhetetlen szerepet, hanem közérdekvédelmi intézkedéseket is tesz. A fogyasztók, a gyermekek és az ifjúság, valamint a környezet védelmének területén is eljár, továbbá a szabálysértési ügyeket is felügyeli.

A legfőbb ügyész nevezi ki az ügyészeket, valamint vezeti és irányítja az ügyészi szervezetet. A legfőbb ügyészt az ügyészek közül a köztársasági elnök javaslatára az Országgyűlés választja kilenc évre, az összes országgyűlési képviselő kétharmadának szavazatával. A legfőbb ügyész évente beszámol tevékenységéről az Országgyűlésnek. Az ügyészségi szervezet a bírósági rendszerhez igazodik, így a Legfőbb Ügyészség irányítása alá 5 fellebbviteli főügyészség (főváros, Debrecen, Győr, Pécs, Szeged)

és 21 főügyészség (Fővárosi Főügyészség, vármegyei főügyészségek, Központi Nyomozó Főügyészség) tartozik. A legalsóbb szintet a járási és járási szintű ügyészségek képviselik.

Tudtad?

Az ügyészi szervezet és az ügyészek függetlenségére vonatkozó szabályok még Európán belül sem mutatnak egységes képet. Hazánkban az ügyészség független a végrehajtó hatalomtól, a vádhatóság vezetőjét, a legfőbb ügyészt az Országgyűlés választja. Ezzel szemben vannak olyan nemzetközi példák, ahol az ügyészek az igazságügyért felelős miniszter vagy a kormányzat felügyelete alatt tevékenykednek (pl. Franciaország).

VII. Az Alkotmánybíróság

A hazai alkotmánybíráskodás kialakulása a rendszerváltoztatás eredménye. Fontos kiemelni, hogy az Alkotmánybíróság a rendes bíróságtól teljesen függetlenül, eltérő hatáskörrel működik.

Az alkotmánybíráskodás modelljei: Az amerikai és az európai alkotmánybírási modell közötti fő különbség, hogy az amerikai rendszerben az alkotmánybíráskodást a bírósági szervezet egésze gyakorolja, melynek csúcsszerve a Legfelsőbb Bíróság, így nincs külön szervezetként működő alkotmánybíróság. Az európai modell sajátossága, hogy külön erre a célra létrehozott, a bírósági szervezettől is elkülönülő szervezet látja el az alkotmánybíráskodás funkcióját (pl. Magyarországon, Németországban vagy Olaszországban). Azonban az alkotmánybíráskodás rendszere Európán belül sem mutat egységes képet, hiszen több államról is elmondható, hogy nincs külön e célra létrehozott alkotmánybírási testületük (pl. Svédország, Dánia vagy Finnország esetében).

Hazánkban az Alkotmánybíróság az Alaptörvény védelmének legfőbb szerve, ugyanis védi a demokratikus jogállamot, az alkotmányos rendet és az Alaptörvényben biztosított jogokat, valamint megőrzi a jogrendszer belső összhangját, továbbá érvényre juttatja a hatalommegosztás elvét. Az Alkotmánybíróság hatáskörébe tartozik többek között a még ki nem hirdetett törvények - Alaptörvénnyel való összhang szempontjából való - vizsgálata, a jogszabályok és bírói döntések Alaptörvénnyel való összhangjának felülvizsgálata, valamint a jogszabályok nemzetközi szerződésbe ütközésének vizsgálata is. Az Alkotmánybíróság Alaptörvényben rögzített jogosítványa, hogy az Alaptörvénnyel ellentétes jogszabályt vagy bírósági döntést megsemmisíti.

Az Alkotmánybíróság egy 15 tagból álló testület, melynek tagjait az Országgyűlés az

összes országgyűlési képviselő kétharmadának szavazatával választja, tizenkét évre. A testület elnökét az Országgyűlés választja az alkotmánybírók közül, akinek igazgatási, koordinációs és képviseleti feladata van.

Tudtad?

Magyarországon az Alkotmánybíróság tagjainak választása szakmai alapon történik. Az alkotmánybírók függetlenek, nem lehetnek tagjai pártnak, és nem folytathatnak politikai tevékenységet. Vannak azonban olyan európai államok, ahol nem ilyen szigorú a szabályozás. Belgiumban például jogszabály írja elő, hogy a 12 fős testület legalább felének olyan személyek közül kell kikerülnie, akik korábban minimum 5 évig parlamenti képviselőként működtek.

VIII. Az Európai Unió szerepe a világban és a tagállamokban

1951, az Európai Szén-és Acélközösség (ESZAK) megalakulása óta eltelt több mint 70 év alatt néhány nyugat-európai ország konkrét iparágakra kiterjedő gazdasági együttműködése talaján létrejött a 27 tagállamot tömörítő Európai Unió (EU), amelynek tagállamai már határok nélküli egységes piacot alkotnak, közös értékeken osztoznak és közös politikai célokat is megfogalmaznak.

Az EU globális gazdasági szereplő: 400 millió polgár, a világ GDP-jének mintegy hatodát kitevő piac, amely a világ árukereskedelmének körülbelül 14%-át bonyolítja. Az EU egyúttal a világpolitikai folyamatokban is megkerülhetetlen: együttműködik más régiókkal (pl. Afrika, Nyugat-Balkán országai), saját jogaon csatlakozik nemzetközi szerződésekhez, nemzetközi politikai kérdésekben foglal állást. Az uniós tagság ténye és az EU intézményeivel való kapcsolat ugyanakkor a tagállamok életét, mindennapi jogi, politikai és gazdasági folyamatait is befolyásolja. Az EU-hoz csatlakozással a tagállamok bizonyos körben lemondtak arról, hogy kizárólag és teljes egészében maguk szabályozzanak életviszonyokat. 2009 – az ún. Lisszaboni Szerződés hatályba lépése – óta egy hármás felosztás mutatja meg, hogy milyen területeken szabályozhat az EU és hol a tagállamok:

az EU kizárólagos hatáskörei	megosztott hatáskörök	támogató hatáskörök
csak az EU alkothat jogot	a tagállam és az EU is alkothat jogot	a tagállam szabályoz
a tagállam csak akkor szabályozhat, ha az EU erre felhatalmazza	a tagállam csak akkor és annyiban alkothat jogot, amíg és amennyiben az EU nem tette ezt	az EU csak kiegészíthet, támogathat, koordinálhat
pl. vámok, versenyszabályozás, közös kereskedelempolitika	pl. belső piac (árak, szolgáltatások, személyek, tőke szabad áramlása); mezőgazdaság; környezet; fogyasztóvédelem; közlekedés	pl. oktatás, kultúra, közigazgatás, az emberi egészség védelme és javítása

A hatásköri szabályok részleteit az EU alapító szerződesei határozzák meg. Az EU a Szerződésekben meghatározott lehetőségein túl nem terjeszkedhet. Minden olyan hatáskör, amelyet a Szerződések nem ruháztak át az Unióra, a tagállamoknál marad.

Tudtad?

Robert Schuman francia külügyminiszter 1950. május 9-én mutatta be azt a tervet, amely a francia és német szén- és acélipar közös ellenőrzésére tett javaslatot (Schuman-nyilatkozat). Az elgondolás szerint ez az együttműködés kizárja a háborút a két ország között, ami az európai béke és gazdasági virágzás záloga. Ez a koncepció lett az ESZAK alapja, és ezáltal a mai Európai Unió létrejöttének kiindulópontja. Május 9-én, az Európa-napon erre emlékezünk.

IX. Az EU intézményei és a tagállami érdekérvényesítés

Az EU-n belüli együttműködés sikerének záloga, hogy a tagállamok és az uniós intézmények megtalálják az egyensúlyt abban, hogy mit kell uniós szinten, közösen szabályozni és hol célszerűbb, ha a nemzeti jelleg érvényesül (szubszidiaritás elve). Döntő kérdés az is, hogy ha az EU szabályoz, azt milyen formában teszi. Az uniós rendelet minden elemében kötelező, a tagállam saját jogával azt ki nem egészítheti, nem módosíthatja. Ehhez képest az irányelv célokat, kereteket rögzít, amelyeket a nemzeti jog konkretizál.

Az uniós jogalkotás kiindulópontja a Bizottság, amelynek kizárólagos jogköre van jogalkotás kezdeményezésére. A jogalkotási folyamatban főszabály szerint az Európai Unió Tanácsa (miniszteri szintű formáció) és az Európai Parlament egyenrangú szereplője a döntéshozatali folyamatnak (rendes jogalkotási eljárás). Míg a Parlament egyszerű többséggel dönt, a Tanács alapvetően minősített többséggel határoz, ami eltér attól, amit a magyar Országgyűlés esetében ilyen szavazati arányként ismerünk. A Tanácsban a minősített többséghez főszabályként elegendő, ha a tagállamok 55%-a (a 27 tagállamból 15) a javaslat mellett szavaz és a javaslatot támogató tagállamok az EU teljes népességének legalább 65%-át képviselik. Ez pedig a gyakorlatban a nagyobb tagállamok meghatározó súlyát erősíti.

A tagállamok ezért arra is töreksenek, hogy ahol az EU szabályoz, ott az ő érdekeik érvényesüljenek a döntéshozatalban. Az intézményrendszer egyes szintjein erre különböző lehetőségek adódnak. Az Európai Tanácsban az állam- és kormányfők a stratégiai irányok meghatározása során lépnek fel érdekeik képviselőként. Itt az egy állam-egy szavazat elve és az egyhangú döntések követelménye érvényesül. A Tanácsban a munkacsoporti, jogszabály-előkészítő munka során, szakmai és diplomáciai eszközökkel van mód a nemzeti érdekek megjelenítésére. Az Európai Parlamentben, mint az uniós polgárok által közvetlenül választott testületben a képviselők felszólalások, módosító és egyéb indítványok, jelentések, informális egyeztetések révén csatornázzhatják be észrevételeiket.

Tudtad?

Az Európai Unió Tanácsa (Miniszterek Tanácsa/Tanács) elnökségét félévente más-más uniós tagállam adja. Az elnökséget betöltő tagállamok hármas csoportokat (elnökségi triókat) alkotva közös programot készítenek, így lehetséges hosszabb távú célok megfogalmazása. E program alapján a három ország mindegyike elkészíti saját részletesebb féléves tervét. Magyarország az uniós csatlakozás 20. évében, 2024. II. félévében második alkalommal tölti be a Tanács soros elnöki tisztét. A trió tagjai még Spanyolország (2023. II. félév) és Belgium (2024. I. félév).

X. Az EU értékei

Az Unió az emberi méltóság, a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség, a jogállamiság, valamint az emberi jogok - ideértve a kisebbségekhez tartozó személyek jogait - tiszteletben tartásának értékein alapul. Az Európai Unióról szóló szerződés értelmében ezek az értékek közösek a tagállamokban, a pluralizmus, a megkülönböztetés tilalma, a tolerancia, az igazságosság, a szolidaritás, valamint a nők és a férfiak közötti egyenlőség társadalmában. Az EU értékeinek tiszteletben tartása az uniós csatlakozás előfeltétele. Az ún. 7. cikkés eljárás (annak két, különböző jogi következményekkel járó formája) szolgálja a közös értékek védelmét azok súlyos megsértésének veszélye, illetve súlyos és tartós megsértése esetén.

Tudtad?

2012-ben az Európai Unió kapta a Nobel-békedíjat a béke, a megbékélés, a demokrácia és az emberi jogok ügyének Európában történő előmozdításáért.

XI. Jövőképek az EU-ról

Európa jövője kapcsán két, egymással versengő nézet áll szemben. Egyesek a föderatív szuperállam, az „Európai Egyesült Államok” hívei. Ők folyamatosan kiterjesztenék az uniós hatásköröket, az intézmények közül a tagállamok feletti szereplők (a Bizottság és a Parlament) megerősítése mellett érvelnek, és végső soron az EU nagyfokú egységesítését javasolják. Érveik középpontjában a hatékonyság és az egészségességre törekvés áll. Ebben a modellben az európai társadalom és politika homogénebbé válna, az egyes tagállamok egyedi érdekei pedig kevésbé lassíthatják

a döntéshozatalt. Ezzel szemben a „nemzetek Európája” koncepció hívei szerint a tagállamok az együttműködés motorjai, és ennek így is kell maradnia. Meggyőződésük, hogy a tagállamok önállóságukat nem adták fel az uniós csatlakozással, mindössze egyes hatáskörök hatékonyabb közös gyakorlása mellett kötelezték el magukat. Ezen megközelítés az intézményi modellben a Tanács és az Európai Tanács szerepét tartja meghatározónak. A „nemzetek Európája” felfogás a nemzeti sajátosságok, tagállami identitások sokféleségének megőrzése mellett érvel a homogén európai társadalom gondolatával szemben.

Tudtad?

2004-ben az Európai Tanács elfogadta az Európai Alkotmányt létrehozó szerződést, amely egy nemzeti alkotmányhoz hasonlóan rendelkezett volna az Unió zászlajáról, himnuszáról, közös ünnepéről. A Szerződést viszont Franciaország és Hollandia népszavazás keretében elutasította. Ezt követően dolgozták ki a tagállamok az ún. Lisszaboni Szerződést, amely a mai napig az EU működésének alapja.

XII. Bírói út Luxembourgtól Strasbourig

Az Európai Unió Bírósága, az ún. luxembourgi bíróság 1952-es alapítása óta az uniós (korábban közösségi) jog tiszteletben tartását biztosítja, kényszeríti ki különböző eljárásokban. Fő eljárástípusai: a) az ún. kötelezettségszegési eljárás, amelyben a Bizottság fordul a Bírósághoz a tagállam ellen az uniós jog vélt megsértése miatt; és b) az ún. előzetes döntéshozatali eljárás, amelyben egy tagállami bíró kér segítséget az uniós bíróságtól abban, hogy hogyan kellene megfelelően alkalmaznia az uniós jogot. Ezek az eljárások tehát országok és intézmények közötti ügyek. Állampolgárok, vállalkozások ritkán fordulhatnak a luxembourgi bírósághoz, leginkább akkor, ha az Európai Bizottság rájuk nézve közvetlenül hozott döntést (pl. ha egy vállalkozás megsértette a piaci versenyre vonatkozó uniós szabályokat), és azt vitatja az érintett. Az Európai Unió Bírósága ugyanakkor nem jár el olyan egyedi ügyekben, ha egy tagállamban egy bíróság, hatóság, állami szerv döntése, eljárása megsértette az egyén alapvető, emberi jogait. Ezen ügyek kivizsgálásának fő szerve európai szinten az Emberi Jogok Európai Bírósága, az ún. strasbourgi bíróság, amely nem az Európai Unió, hanem az Európa Tanács szerve.

Az Európa Tanács: Az Európa Tanács egy önálló nemzetközi szervezet, amelynek jelenleg 46 tagja van, és amely az Európai Uniónál lazább együttműködést valósít meg. Legfontosabb eredménye az Emberi Jogok Európai Egyezményének elfogadása és az annak kikényszerítését biztosító Bíróság felállítása és működtetése.

Az Európai Unió valamennyi állama tagja az Európa Tanácsnak is, és ennek részeként vállalták az Emberi Jogok Európai Egyezményében foglalt emberi jogok (pl. kínzás tilalma, tisztességes tárgyaláshoz való jog, gondolat-, lelkiismeret- és vallásszabadság, véleménynyilvánítás szabadsága, gyülekezési jog stb.) tiszteletben tartását. Azok a személyek, akik szerint államukban e jogaikat megsértették, és már nincs lehetőségük ennek orvoslását kérni (nincs olyan hatóság vagy bíróság, amely elbírálná a panaszt, vagy minden ilyen lehetőséget kimerítettek), a strasbourgi bírósághoz fordulhatnak. Az eljárás végén sor kerülhet a jogsértés megállapítására (amely után a tagállamban általában új jogi eljárás indul a helyzet megoldására), és a strasbourgi bíróság kötelezheti a jogsértést elkövető államot jóvátétel megfizetésére.

Tudtad?

Az Európai Unió Bírósága megnevezés két fórumot takar: A Törvényszéket, amely főleg állampolgárok, vállalkozások kereseteit bírálja el (két magyar bírója Kecsmár Krisztián és Tóth Tihamér), illetve a szűkebb értelemben vett Bíróságot, amely alapvetően az intézmények és tagállamok ügyeiben jár el (magyar bírója Csehi Zoltán). Az Emberi Jogok Európai Bírósága magyar bírója Paczolay Péter.

Tartalom

I.	A magyar állam működése	1
II.	A köztársasági elnök.....	7
III.	Az Országgyűlés.....	8
IV.	A végrehajtó hatalom.....	11
V.	A bíróság.....	13
VI.	Az ügyészség	15
VII.	Az Alkotmánybíróság.....	16
VIII.	Az Európai Unió szerepe a világban és a tagállamokban	17
IX.	Az EU intézményei és a tagállami érdekérvényesítés	18
X.	Az EU értékei.....	19
XI.	Jövőképek az EU-ról.....	19
XII.	Bírói út Luxembourgtól Strasbourgig	20

Forrásjegyzék

Kézirat lezárásának dátuma: 2023. június 12.

Készítette: Igazságügyi Minisztérium,
Deák Ferenc születésének 220. évfordulója alkalmából

Jelen kiadvány nemzeti történelmünk kiemelkedő alakja, Deák Ferenc szellemi hagyatéka előtt tiszteleg, születése 220. évfordulója alkalmából.

Deák fiatal politikusként kapcsolódott be a reformkori országgyűlések munkájába, majd a gróf Batthyány Lajos által vezetett, első felelős magyar kormány igazságügyi minisztereként szolgált a hazát. A szabadságharc leverését követően pedig az 1867-es osztrák-magyar kiegyezéshez vezető tárgyalási folyamatban, mint a magyar delegáció vezetője szerzett elvitathatatlan érdemeket. A 19. század egyik legnagyobb formátumú magyar politikusaként tartjuk számon, aki megteremtette Magyarország polgári átalakulásának törvényi kereteit. E keretek nélkül pedig hazánk modern alkotmányos berendezkedéséről aligha lehetne ma beszélni. Erre tekintettel az Igazságügyi Minisztérium jelen összegyűjtött tudásanyag közreadásával ösztönözni szeretné a fiatalokat és minden érdeklődőt arra, hogy elmélyítsék alapvető alkotmányjogi és európai uniós ismereteiket.